

TOOLKIT

Activiteiten rond burgerschap in de bibliotheek

De bibliotheek kan een rol innemen in het versterken van burgerschap en democratie in een gemeente. Welke rol is dit precies en hoe kunnen gemeenten en bibliotheken hierbij samenwerken? In deze toolkit vind je voorbeelden van activiteiten in bibliotheken die de onderwerpen burgerschap of digitaal burgerschap al in de praktijk hebben gebracht en activiteiten die bij Probiblio in ontwikkeling zijn.

Probiblio bouwt samen met bibliotheken verder aan burgerschapsprogrammering in de bibliotheek. Bibliotheken kunnen zich aanmelden voor één van deze projecten:

- [Project Burgerschap en democratie in hybride programmering >](#)
- [Project Digitaal burgerschap >](#)

Kies een activiteit om meer over te leren of direct mee aan de slag te gaan:

[Activiteiten rond burgerschap](#)

1. Bijeenkomsten 'Democratie voor iedereen' van ProDemos

We leven samen in een democratische rechtsstaat. Maar wat houdt dat precies in? Onder de noemer 'Democratie voor iedereen' organiseert ProDemos informatiebijeenkomsten waarin deelnemers daar actief mee aan de slag gaan. Onder 'Democratie voor iedereen' vallen onder andere de informatiebijeenkomsten 'Cirkel van Democratie', 'Democracy voor nieuwe Nederlanders' en 'Wijkcafé Gedeelde waarden'. De bijeenkomsten zijn bedoeld voor mensen die de politiek en de rechtspraak misschien niet op de voet volgen, maar er wel iets meer over zouden willen weten.

Rol van de bibliotheek of gemeente

ProDemos organiseert deze bijeenkomsten gratis samen met maatschappelijke organisaties. Voor iedere bijeenkomst zijn er wel praktische zaken waar rekening mee gehouden moet worden. Zo verzorgt de bibliotheek of gemeente onder andere de promotie, ontvangst en catering.

Aan de slag

De bijeenkomsten van ProDemos zijn te reserveren via reserveer.prodemos.nl.

In 2025 gaat Probiblio samen met ProDemos aan de slag op het gebied van burgerschap en democratie in de programmering. [Meld je aan voor het project Burgerschap en democratie in \(hybride\) programmering](#) of neem voor meer informatie contact op met projectleider [Aniek van Son](#).

[Lees meer op Prodemos.nl](#)

2. Workshop Democratische fitness

Democratisch zelfvertrouwen betekent dat je beseft hoe waardevol jouw bijdrage is – of het nu gaat om een gesprek, een besluit of de bredere democratie. Bibliotheek Kennemerwaard biedt voor jongen een workshop aan die democratische spieren versterkt en hun democratisch zelfvertrouwen naar nieuwe hoogten tilt. Deelnemers voelen zich gehoord, serieus genomen en ervaren hoe het is om medeverantwoordelijkheid te dragen voor de samenleving.

Rol van de bibliotheek

Initiatiefnemer Georgina van Dijk, programmamaker dialoog en debat bij Bibliotheek Kennemerwaard, gelooft dat bibliotheken een cruciale rol spelen in het ontwikkelen van ‘democratische spiertjes’—vaardigheden die mensen in staat stellen om open, kritisch en betrokken te zijn. In onze podcast over Digitaal burgerschap gaat Georgina dieper in op hoe bibliotheken actief burgerschap stimuleren. Ze deelt haar visie op de vaardigheden die burgers nodig hebben om echt mee te kunnen doen in de samenleving. [Beluister de podcastaflevering >](#)

Aan de slag

Probiblio werkt aan een train-de-trainer workshop voor deze werkwijze. Interesse? Neem contact op met adviseur [Aniek van Son](#).

Neem bij interesse voor de workshop contact op met Bibliotheek Kennemerwaard via educatie@bknw.nl.

[Lees meer op Bibliotheek Kennemerwaard.nl](#)

3. Huis van Actief Burgerschap

Het Huis van Actief Burgerschap is een fysieke plek in Bibliotheek Utrecht, vestiging Neude, waar inwoners zich inzetten voor de leefbaarheid van hun buurt of stad. De beweging van actief burgerschap groeit en heeft een plek nodig om samen te komen, kennis te delen, te inspireren en te verbinden.

Rol van de bibliotheek

De verantwoordelijkheid van de bibliotheek hierbij is mensen uitdagen een positieve bijdrage aan hun omgeving te leveren. De bibliotheek faciliteert en stelt zich hierbij positief neutraal op (binnen de kaders van de grondwet). Het is geen initiatief van de overheid, ook geen plek

waar overheden en adviesbureaus burgers 'vinden' en ook geen plek waar eindeloos wordt gepraat. Het is wel een plek van ontmoeting en ontwikkeling. Tal van Utrechtse en ook landelijke initiatieven hebben inmiddels hun weg naar het Huis gevonden. De initiatiefnemers beogen er een coöperatie van te maken. Bibliotheken en andere organisaties kunnen er terecht voor advies, als zij overwegen eveneens een Huis op te richten. Ook vindt onderzoek plaats naar de behoeften die leven aan het ontwikkelen van verdere burgerschapsvaardigheden.

Aan de slag

Bibliotheek Utrecht helpt graag bibliotheken die ook een Huis van Actief Burgerschap willen starten. Interesse? Neem contact op via hvab@bibliotheekutrecht.nl.

[Lees meer op Bibliotheekutrecht.nl](#)

4. Plekberaden

Met een Plekberaad kunnen bewoners oefenen op het gebied van participatie en persoonlijke ontwikkeling. In een tijd waarin polarisatie veel mensen bezig houdt, en steeds meer mensen tegenover elkaar komen te staan, zorgt een Plekberaad voor verbinding en meer wederzijds begrip. Ze bieden inwoners een veilige omgeving om burgerschapsvaardigheden te ontwikkelen en toe te passen.

Tijdens een plekberaad komen langetermijndenken en verbeeldingskracht samen. Een plekberaad focust allereerst op de beste toekomst voor een plek, waarna een aantal thema's gekozen worden waar verder op ingezoomd gaat worden. Tenslotte besluit de groep welke stappen te nemen. De uitkomsten vinden hun weg gaan naar het lokale bestuur, deelnemers blijven als aandeelhouders betrokken.

Rol van de bibliotheek

Kunstenaarscollectief The Turn Club organiseert deze oefenplaatsen voor actief burgerschap en leert bibliotheken een centrale rol te spelen in dit proces. De Bibliotheek wordt een oefenplaats voor actief burgerschap, verstevigt zijn eigen lokale positie en trekt nieuwe doelgroepen aan.

Aan de slag

Wil je een Plekberaad organiseren in jouw gemeente of bibliotheek? The Turn Club kan dit samen met jou ontwikkelen. Neem contact op met [Miriam van Oort](#). Of ga zelf aan de slag met het [Handboek Plekberaden](#).

[Lees meer op Turnclub.org](#)

5. De methode emotienetwerken

In gesprekken over cultureel erfgoed of politiek kunnen de emoties hoog oplopen. Door met betrokkenen te onderzoeken waar die emoties vandaan komen, ontstaan nieuwe

verbindingen tussen mensen. Vanuit dit idee ontwikkelden de Reinwardt Academie en Imagine IC samen met anderen de methode van Emotienetwerken. Met de methode emotienetwerken en een goede gespreksleider beschik je over een sterk hulpmiddel om goede gesprekken te voeren over elk mogelijk onderwerp.

Rol van de bibliotheek

Emotienetwerken is een prachtig hulpmiddel om in te zetten in je [programming](#). Over bepaalde onderwerpen kunnen de meningen flink verschillen en discussies hoog oplopen. Dan is het goed om te beginnen met een inventarisatie van de emoties die er leven. Niet om consensus te bereiken, maar om inzicht te krijgen. Een manier om de deelnemers aan een discussie te horen en het begrip te kweken dat gevoelens anders kunnen zijn.

Aan de slag

Nieuwsgierig geworden naar emotienetwerken? Neem voor het boeken van een workshop emotienetwerken of vragen over emotienetwerken of erfgoedwijsheid contact op met de Reinwardt Academie via rwa-heritagelab@ahk.nl.

[Lees meer op de website van de Reinwardt academie](#)

6. Citizen science middels een Stadslab

In een Stadslab gaan burgers, de gemeente en de universiteit aan de slag met data uit de omgeving: *citizen science*. De bibliotheek van Wageningen startte met een proeftuin waar burgerinitiatieven, gemeenten en kennisinstituten hun wensen en krachten op het gebied van lokale data kunnen bundelen. Fysiek, in de bibliotheek, maar ook online, in de vorm van een website, waar burgers hun resultaten en onderzoeksprocessen delen. Je hebt geen universiteit in je vestigingsplaats nodig om ermee aan de slag te gaan.

Rol van de bibliotheek

De bibliotheek is hierbij de verbinder. Door met burgers in gesprek gaan over hun vragen, burgers en onderzoekers te verbinden of een podium te bieden om vragen te delen, bij elkaar te komen en resultaten te presenteren. De burgers, onderzoekers en bibliotheken vormen zo samen een Stadslab. Naast Wageningen zijn er al voorbeelden in Leiden, Utrecht en Den Haag. Die pakken het groot aan, maar het kan ook kleiner.

Aan de slag

De [bblthk Wageningen](#) raadt andere bibliotheken die met een soortgelijk project aan de slag willen, aan om zo vroeg mogelijk andere partners bij het proces te betrekken. De website van [EOS Wetenschap](#) staat bol van de interessante onderzoeken waar je in de bibliotheek mee aan de slag kan. Wil je in contact komen met Stadslab Wageningen? Mail naar stadslab@bblthk.nl.

Lees ook over 'Citizen science in de bibliotheek' op [Bibliotheeknetwerk.nl](#).

[Bekijk Stadslabwageningen.nl](#)

Activiteiten rond Digitaal burgerschap

7. DigiSnacks: digitale handigheidjes

DigiSnacks zijn handige kaartjes die tips geven om veilig en zelfverzekerd meer uit het digitale leven te halen. De Ansichtkaarten verwijzen naar korte video's die de werking van apps uitleggen. Van het versturen van een Tikkie tot het betalen van parkeerkosten via een app. De gebruiker maakt zo een eerste stap naar digitaal burgerschap.

Rol van de bibliotheek

De bibliotheek drukt de gewenste Ansichtkaarten, laat de display maken en plaatst de DigiSnacks op een zichtbare plek in de bibliotheek, bij voorkeur op de balie. De volgende stap is de DigiSnacks te promoten bij bibliotheekbezoekers, bij de gesprekken aan de balie en via de online kanalen van de bibliotheek. De DigiSnacks zijn uitermate geschikt om breder in te zetten in de dienstverlening van de bibliotheek. Koppel DigiSnacks aan je collectie, bespreek de kaarten en de bijbehorende filmpjes bijvoorbeeld tijdens een Taalcafé of geef een kaart mee tijdens een cursus Digisterker.

Rol van de gemeente

De DigiSnacks zijn ontwikkeld door Probiblio om in bibliotheken aan te bieden, maar kunnen ook door andere maatschappelijke organisaties worden gebruikt. Zowel de fysieke Ansichtkaarten als de video's kunnen worden ingezet op locaties of online kanalen van de gemeente.

Aan de slag

[Lees hoe je de DigiSnacks inzet](#)

8. Maakplaatsen

Bouwen, 3D-printen of programmeren: je leert het in een Maakplaats of Makerslab. Zo'n creatieve ruimte verrijkt je bibliotheek vanaf dag één.

Waarom Maakplaatsen en (digitaal) burgerschap?

Jeroen de Boer, KB-programmateam digitaal burgerschap: "Door bewustwording rondom digitale vraagstukken, kritisch bewustzijn, co-creatie en aandacht voor een weerbare democratie te integreren, kunnen Maakplaatsen bijdragen aan het ontwikkelen van digitale vaardigheden en het stimuleren van actief burgerschap."

Aan de slag

Maar hoe doe je dat dan precies?

[Lees ons verslag van de tour](#) langs

- een workshops Project DODO van SETUPMedialab

- een kennismaking met de methode van het Didactisch Kompas van Stadslab Rotterdam.

Wil je een Maakplaats starten? Schakel de adviseurs van Probiblio in, die dit traject van a tot z kennen.

[Ga naar Advies Maakplaatsen & Labs](#)

9. Programma Digitaal Burgerschap

Digitaal burgerschap betekent dat mensen zich actief, vaardig en weerbaar kunnen bewegen in de online informatiesamenleving. Het programma digitaal burgerschap van de KB ondersteunt bibliotheken hun rol in dit landschap te verstevigen en uit te breiden.

Over het programma

Het [programma digitaal burgerschap](#) ondersteunt bibliotheken hun rol in dit landschap te verstevigen en uit te breiden. Vanuit hun natuurlijke positie in het informatielandschap kunnen zij samenwerken om digitaal burgerschap te positioneren in het hart van lokale gemeenschappen. Zij kunnen burgers – jong en oud – vaardig en weerbaar maken, waardoor zij beter kunnen meedoen in een bijdragen aan de digitaliserende samenleving.

Bouwstenen

De inrichting van het programma is vormgegeven langs vijf bouwstenen: Netwerk & Beleid, Programmering, Expertise, Onderzoek en Communicatie. Wil je aan de slag met digitaal burgerschap?

[Maak gebruik van de informatie uit de bouwstenen >](#)

Financieringsregelingen

Als bibliotheek kun je gebruik maken van 4 financieringsregelingen om aan de slag te gaan met digitaal burgerschap. Je kunt geld aanvragen voor het maken van een plan, het starten van nieuwe programma's en het opzetten van een proeftuin. Of, als je een kleine bibliotheek bent, voor trainingskosten of vervanging van een collega.

[Lees meer over deze regelingen en hoe je ze aanvraagt >](#)

Deze toolkit bundelt de inzichten uit de 2 netwerkbijeenkomsten over burgerschap, georganiseerd door Probiblio in opdracht van de provincie Noord-Holland en de provincie Zuid-Holland. Deelnemers van de bijeenkomsten waren wethouders en ambtenaren van gemeenten en bibliotheekdirecteuren uit de beide provincies. Lees een terugblik op de editie in [Zuid-Holland](#) of [Noord-Holland](#).

Heb je vragen?

Heb jij programmering of activiteiten die we aan deze toolkit kunnen toevoegen of heb je een vraag? Neem contact op met één van de Probiblio-adviseurs:

Noor Kuijpers

Adviseur Programmering

[Mail Noor06 40 91 53 27](mailto:Noor0640915327)

Aniek van Son

Adviseur Educatie (digitale geletterdheid)

[Mail Aniek06 24 54 61 32](mailto:Aniek0624546132) [Maak een connectie op LinkedIn](#)

Joyce de Boer

Adviseur Educatie (burgerschap en digitale inclusie)

[Mail Joyce06 57 07 93 61](mailto:Joyce0657079361)

Probiblio, februari 2025